

Oponentský posudek na diplomovou práci Dagmar Kramlové:

Rozhodování za podmínek rizika a neurčitosti

(Vedoucím práce byl PhDr. Pavel Uhlář.)

Po stránce **formální** obsahuje práce jednostránkový abstrakt s klíčovými slovy, jednostránkové prohlášení, jednostránkové poděkování, jednostránkové věnování, dvanáctistránkový obsah (strany 1 - 12), rozdělený na obsah (strana 1) a detailní obsah (strany 2 - 12), dvě části (obecnou a speciální), zahrnující celkem 18 kapitol, tvořících jádro práce, diskusi (strany 369-370), závěr diplomové práce (strany 371-376) a čtrnáctistránkový seznam použité literatury (strany 377-390), obsahující 229 titulů, z nichž 61 je z roku 2000 a novějších a u deseti citovaných prací chybí vnočení. U tří prací je rok uveden zbytečně dvakrát. Práce o rozsahu 390 stran, a to bez jakýchkoli příloh (všechny obrázky a tabulky jsou uvedeny průběžně v textu) se už svým objemem vymyká standardu diplomových prací.

První - **obecná** - část se skládá ze čtrnácti kapitol (1.1 Rozhodování – pojmy a historie, 1.2 Neurčitost, 1.3 Riziko, 1.4 Posuzování rizika, 1.5 Normativní teorie, 1.6 Deskriptivní teorie, 1.7 Heuristické teorie, 1.8 Rychlé a úsporné heuristiky, 1.9 Naturalistické teorie rozhodování, 1.10 Dynamické teorie rozhodování, 1.11 Statický přístup k teoriím rozhodování, 1.12 Kognitivní teorie rozhodování, 1.13 Emocionální teorie rozhodování, 1.14 Akt volby), druhá - **speciální** - část se skládá ze čtyř kapitol (2.1 Kvalita rozhodnutí, 2.2 Pomoc při rozhodování, 2.3 Výzkum rozhodování, 2.4 Odborné rozhodování).

Po stránce **obsahové** se jedná o obsažnou **přehledovou** práci, která bohužel neověřuje teoretické a metodologické předpoklady různých předložených přístupů k rozhodování za podmínek rizika a neurčitosti žádným empirickým šetřením nebo původním experimentem. V práci o rozsahu 390 stran uvádí autorka nezvykle **velké množství informací** z oblasti rozhodování, neprezentuje však žádnou hypotézu, kterou by se pokusila ověřit. Kdyby se autorka **výlučně soustředila** na oblasti uvedené v názvu práce (**rozhodování za podmínek rizika a neurčitosti**) a nepokusila se napsat práci o rozhodování pojatou co nejširě, udělala by lépe, přinejmenším pro potřeby diplomové práce. Snad až neuvěřitelnému rozsahu 390 stran se nelze divit, když se v práci dočteme např.: „*Svobodou lidské vůle při rozhodování se zabývá z poněkud jiného hlediska teologie. Rozebírá konflikt mezi rozhodováním Božím a lidským a snaží se nalézt odpověď na otázku hranic kompetencí člověka ve vztahu k rozhodování o sobě.*“ Tato teologická, případně filosofická či metafyzická tematika však do práce o rozhodování za podmínek rizika a neurčitosti prostě nepatří. Uvedu ještě jeden příklad: „*Teorie masové komunikace se sice rozhodováním jako takovým nezabývá přímo, ale poskytuje neocenitelné poznatky k pochopení procesů při ovlivňování rozhodování (manipulace), vyjednávání, kompromisu a podobně.* Další část téhož odstavce se věnuje *rozhodování hráčů během sportovních her (zlomové momenty zápasu).* Není dobře možné psát diplomovou práci o všem, co nějak **souvisí s rozhodováním**. Jako paradox působí, když na straně 31 autorka cituje Gerda Gigerenzera, který: „*zašel dokonce ještě dál a tvrdí, že z hlediska rozhodování „méně je více“.* Je škoda, že se jím nenechala inspirovat.

K práci mám však i další **připomínky**: Za zásadní považuji výraznou **absenci** české literatury - čestnou výjimkou jsou aktuální práce Michala Skořepy. Například jméno Václava Břicháčka a jeho přínosu v souvislosti s rozhodováním a jeho výzkumem autorce bohužel zřejmě nic neříká. Autorka uvádí na dvou místech práce, že „*téma rozhodování v české literatuře jako samostatný předmět výzkumu není příliš rozpracován*“ (např. strana 369). Slovo *příliš* je zavádějící, ale i když česká literatura není a nemůže být tak bohatá jako literatura světová, bylo by tím spíše třeba na ní odkazovat (autorka obhajuje práci na Univerzitě Karlově). (Shrnout existující českou literaturu k problematice rozhodování za

podmínek rizika a neurčitosti by byl velmi záslužný čin.) Autorka je sice „fascinována“ portálem Onelog (strana 14), ale českou literaturu buď nezná nebo s ní nepracuje. V této souvislosti si nemohu odpustit poznámku, že současné světové přístupy k problematice rozhodování, o kterých autorka referuje, jsou u nás relativně dobře známé, i díky publikacím, jako jsou mj. sborníky z konferencí KOGNICE.

Mezi jednotlivými uvedenými přístupy k problematice rozhodování za podmínek rizika a neurčitosti probíhají zejména na stránkách zahraničního odborného tisku **diskuse**. Přehledně prezentovanou věcnou argumentaci a „protiargumentaci“ (tedy především relevantní námítky a odpovědi) rozporných přístupů reprezentovaných osobnostmi formátu Simona, Tverskyho, Kahnemana, Gigerenzera, atd. bohužel v práci postrádám.

Pokud se autorka vyjadřuje k předloženým informacím a zaujímá **osobní stanovisko**, je to bohužel bez zdůvodnění a navíc velmi diskutabilní, např. na straně 21: „*Osobně věřím na doménovou nespecifitu expertních dovedností.*“ To je stejně subjektivní tvrzení, jako když prohlásím, že o doménové nespecifitě expertních dovedností mám silné pochybnosti.

V práci se bohužel vyskytuje i **opakování** textu (na straně 27). Samostatnou kapitolou by mohlo být hledání české **terminologie** a otázka překladu - zejména anglických - termínů. Autorka bohužel bezdůvodně střídá češtinu s angličtinou - např. v jednom odstavci opakovaně anglismus „risk“ i český termín „riziko“. Některé termíny vzbuzují rozpaky - např.: „*záměrné uvažující chování*“ (strana 25) zní až ortodoxně behavioristicky.

Práce se vymyká standardu i v další dimenzi. Obsahuje takové množství **pravopisných chyb**, se kterým jsem se ještě nikdy nikde nesetkal. V exempláři, který jsem měl k dispozici, jsem v úvodu a v první kapitole (Rozhodování - pojmy a historie) všechny chyby (bylo jich, včetně interpunkce, 119 (z toho 53 v úvodu a 66 v první kapitole) opravil. (Na více jsem neměl sílu.) Namátkou uvádím: „Hamlotovské dilema, psychlogii, důletitější, froup (místo group), sequenční, afekfitních, reuristika, regred, motodologického, mathing, především, psychologové, vzhleddem, vyžadujích, spravnému, oblastní (místo oblastí), atd. Rekordní je strana 32 - shodou okolností s 32 chybami, většinu z nich lze však snadno opravit - tvoří je totiž chybějící háčky a čárky nad písmeny. To vzbuzuje dojem, jakoby autorka neměla ani čas si práci po sobě přečíst či ji dát přečíst někomu, kdo by ji na chyby upozornil. Kromě enormního množství překlepů autorka navíc neúspěšně zápasí s češtinou, zejména s českým skloňováním (příklady neuvádím, ale v úvodu a v první kapitole práce jsem chyby opravil). Jinde se čtenář musí dohadovat, co měla autorka na mysli: „*Tento procedurální pohled upřednostňuje psychologické procesy na počasí, všímá i způsobu generování alternativ a jiných než kognitivních vlivů.*“ Jinde by pomohl kondicionál: „*Co je a co je podle názoru řešitele mělo být.*“

Na práci považuji za **cennou** speciální část, kde se autorka věnuje kvalitě rozhodování v praxi, otázce „co je to dobré rozhodnutí?“, pomoci při rozhodování (včetně výuky, poradenství a terapie) a rozhodovacím technikám, výzkumu rozhodování v laboratoři i v terénu, a v závěrečné kapitole odbornému (expertnímu a klinickému) rozhodování. Poslední subkapitola speciální části je věnována důležitému problému rozhodování psychologů.

Závěrem konstatuji, že přes uvedené kritické výhrady, které lze metaforicky shrnout do známého úsloví „méně je více“, **doporučuji** - především vzhledem ke speciální části práce - předloženou diplomou práci Dagmar Kramlové **k obhajobě**.

PhDr. Daniel Heller
katedra psychologie FF UK
a Psychologický ústav AV ČR

V Praze dne 15.5.2008